

ДНЕВНИКЪ

(стенографически)

на

II^{то} обикновено Народно Събрание.

LXXXII ЗАСЪДАНИЕ, ПЕТЪКЪ 21 НОЕМВРИЙ 1880 ГОД.

(Подъ председателството на г-на Сукнарова. — Начало въ единъ часъ послѣ пладнѣ.)

Председателъ: (Звъни.) Списъка ще се чете.

Секретарь Баларевъ (Чете списъка): Завчера отсъстваха: А. Павловъ, Петръ Генчевъ, Священникъ Григорий, Карапетровъ, Цeko Ванчевъ, Попъ Анто, Атанасъ Каракашевъ, Христо Баларевъ, Илия Костовъ, Даскалъ Тодоръ, Атанасъ Храновъ, Докторъ Брaдeлъ, Бурмовъ, Мехмедъ Ефенди, Кръстю Георгиевъ, Г. Цанковъ, Начевичъ, Тодоръ Станчевъ, Атанасъ Костовъ, Кжичо Жековъ, Димитръ Бърневъ, Самсаровъ, Петръ Маноловъ, Ахмедъ Идризъ-оглу, Ахмедъ Терджуманъ, Михалаки Колони, Симеонъ Митрополитъ Преславски, Г. Болѣвскій, Тодоръ Икономовъ.

Председателъ: Отъ 172 представители, 49 отсъствуватъ, 123 присѣствуватъ, повече отъ половината има, засѣданието се отваря. Ще се чете 78 протоколъ.

Секр. Даневъ (Чете 78 протоколъ.)

Председателъ: Има ли нѣкой да забѣлжи върху четения протоколъ 78? (Гласове: нѣма.) На дневенъ редъ ще се продължи разгледанieto на законопроекта за бълг. подданство.

М-ръ Цанковъ: Преди да се захване продължението на разгледанieto, имамъ да обърна вниманието на Народното Събрание върху едно прошение, което вчера една депутация отъ нѣколко чиновници е дала на Негово Височество. Негово Височество ми го препроважда съ препоръка, за да го вземемъ въ внимание. Отъ моя страна ще кажа, че защото подданството е едно нѣщо, което зависи най много отъ Народното Събрание, нѣма нищо да забѣлжа, освѣнъ Народното Събрание да го чете и да се произнесе. Както виждамъ просителитъ сж го напечатали. Но азъ имамъ оригинала,

да се чете той, защото въ печатаното може да има нѣкои измѣненія.

Секр. Баларевъ (Чете):

Ваше Височество!

Законопроектътъ за подданството представенъ въ Народното Събрание отъ г-на Министра на Външнитѣ Дѣла изключаваше отъ българското подданство венчнитѣ Българи, които по причина на турекитѣ гонения, и най вече по времето на Русекитѣ войни противъ Турция, сж били принудени да се паселятъ изъ отечеството си и да търсятъ убѣжище въ други държави. Нѣма съмнѣние че ония, които сж били най много компромитирувани презъ времето на разнитѣ войни, и които сж се страхували най много отъ мстѣта и гнѣвътъ на турцитѣ, сж били и ония които сж давали най голѣмнитѣ контингенти за преселенциѣ. Това е толкова истина, че ако послѣдната война не би могла да има за резултатъ освобождението поне на една частъ отъ България, мнозина отъ тѣзи, които намѣриватъ да ни изключатъ отъ българското подданство би били принудени да напуснатъ отечеството и да търсятъ убѣжище другагдъ противъ мстѣта на турцитѣ. Въ истнитѣ условия и принудени отъ събитията нашитѣ бащи и дѣди сж се преселили въ при Дунавската Бесарабия, когато тя е била подъ владичество на Россия. Подиръ Парижскитѣ трактатъ отъ 1856 год. едва частъ отъ Бесарабия бѣ отстъпена на Молдавия, и тогава венчнитѣ жители на това мѣсто преминаха въ влашко подданство; въ слѣдствие на послѣдната война истата тѣзи мѣстностъ се преотстъпи на Россия и на жителитѣ нмъ се даде тригодишенъ срокъ за да се пронаесатъ върху подданството, което желаятъ да иматъ за напредъ. — Долуподписанитѣ като сме живѣли въ една страна заселена изключително отъ Българи и въ особености като сме били възпитани въ чувството на любовь и преданность къмъ истото това отечество, отъ което искатъ да ни изключатъ днесъ, предпочетохме да не приемаме нито влашкото, нито русекото подданство, но да се възвирнемъ въ нашето и на бацитѣ ни отечество за да се заселимъ безвъзвратно.

Ние не можемъ да равберемъ, кои сж причинитѣ, които сж породили у правителството желание да ни види изключени отъ

българското подданство, но можемъ да кажемъ, че мѣстото, въ което сме родени и отхраниени не само че е запазило чисто български характеръ, но още въ мѣрата на възможността е направило значителни услуги на българското отечество. Единствената пълна българска гимназия е била централното училище въ Болградъ, въ което по между 40 ученици, които се възпитавали при това училище съ изживението на училищниятъ комитетъ, повече отъ 20 ученика отъ това число сж били всекога въспитаници изъ България. Освѣтъ това 4 стипендии, съ които разполага одеското българско настоятелство, и които се взиматъ отъ доходитъ на единъ капиталъ принадлежащъ на българскитъ колонии отъ Бесарабия, сж били всекога давани исклучително на въспитаници изъ България, отъ това произлиза че болгарското училище не е малко способствовало за да даде въ преднистующитъ освободеннието на отечеството времена значително число учители за училищата и апостоли на стремлението за независимостъ, а въ настояще време чиновници за развитъ отрасли на управлението. На всѣху въ България, Тракия и Македония се намиратъ въспитаници на болгарското централно училище.

Въ настояще време въ Болградъ има повече отъ 70 ученика изъ България, които се възпитаватъ въ тамошното училище.

Не можемъ да премълчимъ, че едно голѣмо число млади хора отъ нашитъ мѣста вѣзвхоа въ българското опълчение и се биха за освободението на отечеството, нѣкои отъ тѣзи млади хора за отличението което показваха презъ войната бидоха произведени въ офицерски чинове и днесъ се намиратъ на служба въ войскитъ на Ваше Височество. — Други такожде родомъ отъ Бесарабия сж свършили наукитъ си въ Софийското военно училище, и се намиратъ вече на военна служба, а други сж още въ военното училище като ученици и откажъ свършатъ наукитъ си ще постѣпватъ на офицерска служба въ войскитъ на Ваше Височество.

Въодушевени отъ желание да вѣземъ подиръ толкова години въ огнищата на бацитъ ни и да принесемъ на олтартъ на отечеството своята частъ отъ услуги, ние се рѣшихме да напущемъ всичко, щото имаме. Съ това наедно и положението което бѣхме придобили частно чрезъ многогодишни трудове въ страната въ които се бѣха заселили бацитъ ни. Ние не щемъ да криемъ предъ Ваше Височество скърбното впечатление, което произведе на насъ не братскиятъ приемъ когото посрѣщаме въ особености отъ страна на правителството, което представи законопроектитъ за подданството, безъ да пожелае да ни даде възможностъ да приемемъ съ леснина българското подданство, когато както нашето произхождение и нашитъ чувства, така и заслугитъ които сж направили населенитъ отъ насъ мѣста на българското отечество заслужаха ни по благосклоненъ и по братски приемъ.

Като имаме предъ видъ, че полагането въ дѣйствието на този законъ ще ни отнеме политическитъ правдини и това за дълги години, осмѣляваме се, както отъ наше име така и отъ името на многочисленитъ наши съотечественници, които се намиратъ въ другитъ градове на България, на чийто чувства въ тоязи случай вѣрваме да сме вѣрни тълкователи, да прибѣгнемъ къмъ Високата защита на Ваше Височество и да Ви помолимъ най покорно да благоизволите да окажете отеческата защита противъ несправедливостта на която сме изложени, като направите опова което благоволите да намѣрите за нужно, за да ни се запазятъ правата на български граждани, и съ това да ни избавите отъ скърбта да се видимъ още веднажъ отхвърлени отъ обитания на отечеството, което не сме никогда преставали да обичаме, и да се съкрушатъ както нашитъ юношески мечти така и програмата на арманията ни възраст, която е да жертвуваме венчкитъ си сили за да служимъ съ вѣрностъ и преданностъ на Престолитъ на Ваше Височество, който за насъ олицетворява милото ни отечество.

Имаме честъ да бждемъ на Ваше Височество най предани и най покорни слуги и вѣрни подданици:

Подписали:

Началникъ на отдѣленето при Министерството на Правосъдието д-ръ Бодаревъ. Началникъ на отдѣленето при Мин. на Вжтр. Дѣла Д. Агура. Учитель при Военното Училище В. Василевъ. Кассеръ при Българската Народна Банка Г. Грековъ. Секретаръ при Софийск. Окр. Управителъ М. Грековъ. Бившии Управителъ на Поштитъ Ст. Парушевъ. Контролеръ при Мин. на Финан. А. Войниковъ. Бухгалтеръ при Мин. на Фин. К. Николаевъ. Помощникъ Бухгалтера при Мин. на Фин. Н. Теодоровъ. Помощникъ на Софийск. Финансовъ чиновникъ В. Поповичъ. Помощникъ Началника отдѣления при Министерството на Вжтр. Дѣла И. Дабовски. Учитель на пѣнието при Софийската Гимназия Н. Ив. Николаевъ. Софийск. Сждебний Слѣдователъ Ф. Николаевъ. Началникъ надъ правителствениитъ имоти при Министерството на Финанситъ И. Гошевъ. Подначалникъ при Министерството на Правосъдието И. Велиновъ. Должителнии помощникъ при Министерството на Финанситъ Г. Поповъ. Техникъ при обществениитъ сгради А. Фитовъ. Членъ на Софийскій Апелативенъ Сждъ В. Христовъ. Димитрий Грековъ.

София, 20 Ноември 1880 год.

Паничереки: Скърбно ми е да говоря по поводъ на това прошение; но справедливостта го изисква, а което ти изисква, азъ трѣба да го кажи. Извѣстно е на всички гда представители, че преди 100 години българитъ сж избѣгнали отъ турския яремъ и сж се преселили въ Ново Россійскій край така називаема »Бесарабия«. Тамъ сж останали сжщи българи, живѣли и сж дѣйствovali като българи. Въ сжщото време, когато се начеало нашето възраждане, помагали колкото трѣбало и колкото можели. Мисля, нѣма съмнѣние, че отъ начало на това прошение едно трѣбало да се вземе въ внимание; но единствено нѣщо, което ме възмущава, е това, че въ това прошение намираме клевети противъ правителството, особенно гдѣто се казва: «Ние не щемъ да криемъ предъ Ваше Височество скърбното впечатление, което произведе за насъ не братскиятъ приемъ, когото посрѣщаме въ особености отъ страна на правителството». И по долъ: «Осмѣляваме се, както отъ наше име така и отъ името на многочисленитъ наши съотечественници, които се намиратъ въ другитъ градове на България».

Азъ не зная, какво е побудило тѣзи гда, които сж подписали това прошение да въздигатъ такива клевети противъ нашето правителство. Азъ не зная, гдѣ е най добриятъ приемъ на нашето правителство, когато виждаме, че всички тѣзи гда носятъ дълги и широки титли, началници, подначалници и т. н. Мисля, съ подписването на свойтѣ титли сами противорѣчатъ на това, което казватъ по горѣ. Азъ съмъ ходилъ по всички край, гдѣто има бесарабци служители и съмъ говорилъ съ тѣхъ, и тѣ изражаватъ най голѣма благодарностъ къмъ нашето правителство; защото ни единъ не е останалъ да не приеме такава служба, която може би и по горни отъ колкото заслужава. Това е работа на двама или трима хора, на които българскитъ чувства, до колко сж

български ги зная азъ, и знаеиъ ги всички, които сме живѣли между тѣхъ. Азъ само казваиъ, че тържественно протестирамъ противъ клеветата, която правятъ на нашето правителство, и отхвърлямъ всеко саиоправно пълномощие, което си тѣ взели, като казватъ, че сж оиъпномощени отъ всички други българи бесарабци. Азъ, като бесарабецъ, тържественно отхвърлямъ тѣзи клевети и това присвояване за властъ.

Кърджиевъ: Слѣдъ изговаряието отъ г-на Паничерски не остава повече какво да казваме върху това прошение, освѣнъ да помислииъ въ сърдцето си, какво е побудило тѣзи г-да, които помислили да се отнесжтъ по този начинъ до Негово Височество. Тѣзи г-да подписали сж това прошение, за да се оплачатъ предъ Негово Височество противъ нашето правителство, че то твърдѣ негостоиприемно ги приемало и ги отхвърляло отъ подданството чрезъ внасяието на едниъ законопроектъ, който овзи день взехме на разискване, и който още се намира въ нашитѣ рѣдѣ. Но г. Паничерски твърдѣ убѣдително каза, че тия г-да си присвоили едно право, което никой не имъ е далъ. Пѣкой отъ тѣзи г-да, които фигуриратъ като началници на отдѣления, като посятъ талина дѣлги и широки титли, тѣ отиватъ и казватъ, че българското правителство ги презрѣва и че не ще да ги приеме като подданиници на отечеството, на което тѣ искатъ да се считатъ за синове. Самото тѣхно положение, което занимаватъ въ днеино време въ нашето отечество, показва, че тѣ не сж презрѣни и че никое правителство не ги гони, а на тѣхъ сж дадени почетни служби и занимаватъ мѣста, за които тѣ на да ли сж достойни. Тѣзи г-да казватъ, че внесенни законопроектъ за подданството, лишавалъ ги за напредъ отъ правото да бжджтъ и за нататакъ български подданиници. Тѣ надеждатъ че сж съдѣйствovali за освобождението на България и за добиванне на независимостта, като сж избѣгвали въ разни времена вѣнъ отъ границитѣ на България. Но тѣ искатъ да се похвалятъ, че сж работили за освобождението на България. Ако това е истина, ние го признаваме; даже съ разглѣжданието на членъ 4 отъ този законопроектъ тържественно доказахме, че ние високо се произнесохме въ полза на тѣзи, които сж били поборници и дѣйствovali въ каквито и да сж подвизи за освобождението на България. Въ този законопроектъ членъ 4-й се прие, и въ него виждаме, че всички лица отъ отоманско подданство или каквото и да е друго подданство, ако сж помагали въ служба на войната, приематъ българско подданство съ едниъ Княжескииъ Указъ, по предложението на Министерскииъ Съветъ преди да се преминатъ 3 години отъ проглашението на Българската Конституция. Съ приеманието на този членъ и на предиущия членъ, ние тържественно доказахме, че сме признателни къмъ тѣзи, които сж се трудили за освобождението на нашето отечество. Остава сега на тѣхъ да разглѣдатъ само условията или да докажатъ, че иматъ

право да се ползватъ отъ тѣзи членове, и тогава добръ дошле. Тѣ сж наши подданиници и могатъ да се ползватъ съ правата на нашето подданство, като всекий български подданиникъ. На какво право, тѣ смятатъ, че когато законодателното тѣло се занимава съ разглѣжданието на този законопроектъ, отиватъ да правятъ, — нека да ми е позволено да кажа разни главоболни на Негово Височество любимии нашъ Князь. Примиа нжтъ, който желае да се въползува отъ закона на Княжеството, самия законъ го диктува да се съобразява съ този законъ. Азъ не разбираиъ защо да се оплакватъ. Оставамъ на други г-да, нека говорятъ тѣ по нататакъ.

Д-ръ Беронъ: Азъ има да кажа само колкото се отнася до болгардското училище. Азъ имахъ честта да бждж директоръ нѣколко години, и гдѣто се каза, че само тамошнитѣ жители били причина да се приематъ дѣца отъ България, то това не е право; защото самий Хрисовулъ казва, че това училище сж учреди за жителитѣ отвѣдъ Дунава и за тѣхното просвѣщение; за онии българи нещастни, които нѣматъ никакви такива учебни учреждения, и че за тѣхното просвѣщение сж учреждава това училище. Зная, че това не е право, че само тѣ били причина да могатъ да се учатъ тамъ българи. А колкото за това, че е имало 20 ученика въ интерната, то наистина първитѣ години имаше, но послѣднитѣ нито 10 нито 5 е имало. А другитѣ се учеха съ собствено иждивение, както сега ги има въ Россия или Загребъ и други мѣста. Зная, че това не е право. Както каза г. Кърджиевъ, че тука били отблжени или ги иждими, това не се разбира; защото, които се наслаждаватъ съ закона, ще бжджтъ приети, и не само бесарабци, но и всекий другъ. Зная, че тѣ нѣматъ никакво право да казватъ, че тѣ били много добръ приемали всекий българинъ. Азъ зная много бѣдни ученици, които тамъ сж дохождали да се учатъ, и на които училищнитѣ съвѣтъ е отказвалъ и не ги приемалъ. Имаше и стипендии, но като ги искаха, казваха имъ вземете ги отъ васъ. Тѣ ги употребявахъ за свонитѣ ученици, а не за други; за това трѣба да бждемъ справедливи. Истинна, централното училище заслужва благодарностъ, но не е само добрата воля на тамошнитѣ жители на които да благодаримъ, но най напредъ е на Хрисовула: който казва, че това училище сж учреждава за българитѣ отвѣдъ Дунава, които нѣматъ срѣдство да направятъ такова училище. За това, тѣхна милостъ гдѣто си позволяватъ да правятъ такова прошение, тѣ нѣматъ право и това трѣба да се отхвърли.

Стамболовъ: Азъ не можъ да разберж какво се чете тука, законопроектъ ли, или предложение? Тука отъ вѣнка идатъ да явяватъ да правимъ нѣщо, което, че цѣлъ народъ съ правителството не можели да наислать, какво трѣба и какъ трѣба да се прави законъ. Пишатъ ни нѣколко души, какво е това, че нѣма 16 Министерства за да ги туримъ всички да ставатъ Министри. Кои

сж тѣзи г-да и каква е тѣзи продързливост? Ние тука, които представляваме народа, взели сме да разискваме единъ законъ, и това е унижително нѣщо, хора да дохождатъ отъ вѣнъ и да клеветятъ насъ и правителството. Това нѣщо е незаконно внесено, незаконни сж препирнитѣ и разжиданията, които ставатъ върху него. Ние да прекратимъ всички препирни и да оставимъ това безъ послѣдствие, като незаконно внесено и просто да се отхвърли. (Съгласни.)

Славейковъ: Не е внесено и не се разисква. Тука се обяснява на II. Събрание едно посегателство на неговитѣ правдини. Тѣзи г-да, ако имаха нѣкой право, ако бѣха се отнесли до II. Събрание да представятъ своето прошение, тогавъ II. Събрание можеше да го разбере; но тука тѣзи г-да не могатъ да се оплачатъ въ никое отношение; защото както веница знаемъ, тѣ сж настанени на най добритѣ служби. Тукъ тѣзи г-да не ватъ да мжтатъ водата. Ние никакви неправди не сме направили нито мислимъ да направимъ; но привелегити да издаваме за едни или за други, това не можемъ, а ще направимъ законъ, както подобава. Тѣ си позволили да смущаватъ главата на държавата, когато ние именно се занимаваме съ този законъ. Азъ признавамъ, че сж заслужили тѣ, (Стамболовъ: не сж.) но предполагамъ, че сж заслужили. Но най послѣ и паткитѣ, които сж спасили Римъ би могли да не ватъ привелегити. (Веселостъ.) За това не трѣба да се смущаваме нито да завиждаме съ това на никого. Съ това тѣ не доказватъ друго, освѣнъ тѣхната глупостъ и жално е че има таквизъ чиновници, които стоятъ на чело на нашето чиновничество, и се осмѣляватъ да кажатъ предъ лицето на нашия Господаръ едни клевети, като че нашиятъ народъ е непризнателенъ. И като глѣдаме, че дѣйствително, който е способенъ видимъ, че си стои на работата, а който не е да се исклучи; тогава да оставимъ това прошение на страна и да си слѣдваме работата. (Съгласни.)

Председателъ: Има 7 души записани, желае ли II. Събрание да се говори? (Желае; не; Шумъ.)

Стамболовъ: Азъ пакъ казвамъ г-да, че не трѣба да се говори. Г-да! Ние сме на такава степенъ, че 16 души не могатъ да ни докачатъ. Ние сме неприкосновенни, и който е неприкосновенъ може ли нѣкой да го докачи? Защо да говориме тука за признателностъ на хора, които намѣрили спасение отъ турскиятъ ятаганъ въ чужбина и оставили народа си, той да се бори за Черковниятъ Въпросъ и да се образува той самъ, когато тѣ просто стояха. Който отъ тѣхъ взе участие въ войната, приехме го, даже има и представители въ Камарата отъ тѣхъ; но ония, които лѣжали тамъ, за тѣхъ не можемъ да правимъ привелегити, тѣ трѣба да се съобразятъ съ закона. За 16 души нѣмаме време да се караме съ Ромъния и съ околнитѣ държави. Както знаете, миналото Събрание бѣше внесень законопроектъ; но той сега се измѣни, и нѣкой части въ сегашниятъ

законопроектъ ги нѣма. Защо да ни каратъ тѣ да говоримъ за политически работи, когато имаме ние важнѣйши въпроси за рѣшаване. Заради туй да се отхвърли това, да се прекъсне всѣко разискване, и да остане безъ послѣдствие. (Гласове: съгласни да остане безъ послѣдствие.)

Председателъ: Тогава се минува на дневний редъ и остава това безъ послѣдствие.

Доклад. Наумовъ (чете:)

Придобиване на българско подданство.

5. Българско подданство се придобива:

- а) по происхождение;
- б) по усношение;
- в) по женитба и
- г) по натурализация.

(Приема се.)

А. По происхождение.

6. По происхождение придобиватъ българско подданство законнитѣ дѣца на единъ български подданикъ и незаконнитѣ на една българка подданица, родени било въ Княжеството, било на чужбина.

Дѣца намѣрени на български територии безъ баща и майка, сж български подданици.

Роденитѣ на българската територия, за които се подига прешпиръ за подданството имъ, смѣтатъ се български подданици до гдѣто се опредѣли точно подданството имъ.

Пановъ: Тука има една редакционна погрѣшка. Въ членъ 6-й е казано »Българка подданица« вмѣсто »Българска подданица«. (Гласове: тѣй, тѣй.)

Председателъ: Приема ли II. Събр. чл. 6-й съ поправката на г-на Панова? (Приема се.)

Докладчикъ: (Чете:)

Б. По усношение.

7. По усношение придобиватъ българско подданство незаконнитѣ дѣца на единъ български подданикъ, родени отъ една чужденка.

(Приема се.)

(Чете:)

В. По женитба.

8. По женитба придобива българско подданство чужденката, която се умжжи за български подданикъ.

(Приема се.)

Г. По натурализация.

9. По натурализацията придобиватъ българско подданство, лицата които поднадатъ подъ категориата на чл. 3 и 4 само, като представятъ свидѣтелствата за които се поменува въ рѣшенитѣ членове.

(Приема се.)

„10. Българското подданство на мжжѣтъ придобито по натурализация се простира на жена му и на малолѣтнитѣ му дѣца.

(Приема се.)

„11. Освѣнъ случаитѣ показани въ чл. 3, и 4, чуждѣнитѣ подданикъ може да придобие свидѣтелство за българска натурализация:

а) ако има право да располага, или ако нѣма това право, да има настойникъ, който да го замѣства;

б) ако е записанъ и приетъ за членъ на една българска община;

в) ако е живѣлъ въ България петъ години на редъ и

г) ако придобива сръдства за прехрана на себе си и на домохладното си.

(Приема се.)

Има една малка редакционна поправка именно въ първата алинея гдѣто се «казва» ако има да располага да се каже, «ако има правоспособностъ.»

Тихчевъ: Правда, братство, честъ въ разни движения за българското освобождение. Г-да, да обърнемъ по голѣмо внимание и да дадемъ по голѣми правдини на тѣзи наши братя отъ Бесарабия. (Гласове: по високо.) Въ този членъ именно въ 3-та алинея § 11 се казва: «Че ако е живѣлъ въ България 5 години на редъ, то може да бѣде натурализиранъ;» това време е много за тѣзи българи, които сж отъ Бесарабия, които останали още отъ денѣтъ, когато Россия ги оставила. Тѣ сж останали безъ никакво подданство, като дошли въ България. Сега тѣ нѣматъ никакво подданство и като иматъ едни чувства съ насъ, добръ би било да се умали този срокъ за тѣхъ и да се каже за тѣзи вмѣсто 5 години — 3 години и отъ 1878 год. именно отъ когато Россия е завзела Бесарабия. Това ще каже, че тѣ въ това време иматъ право да взиматъ българско подданство. Истината сега прочетохме едно тѣхно прошение, което возбуди негодование на депутатитѣ, както и на всѣкий българинъ, който би прочелъ такова чувство за негодование къмъ българитѣ. То пакъ азъ не бѣхъ за това да се остави безъ послѣдствие, както се остави. (Гласове: на предмѣта.) Както и да е обаче, чувствата имъ сж, да се обърне едно милостиво око къмъ тѣхъ и именно въ алинея 3-а въ този членъ да се направи забѣлѣжка така: «само българи отъ Бесарабия присѣдени на Россия се приематъ подданици въ разстояние на 3 години именно отъ 1878 год., ако сж записани или ако сж заявили въ нѣкоя българска община.

М-ръ Цанковъ: Не само за бесарабскитѣ българи, но и за всѣкитѣ други българи, ние сме дали привилегии. Първо за всѣки ония, които сж се преселили отъ турското угнетение имаме законъ, който сме направили миналата сесия, че като дойдатъ да се заселятъ, отворитъ е пътя за тѣхъ и тѣ ставатъ български подданици; но ония българи, които трѣбаше да взематъ оружие въ рѣка, или съ другъ случай да помогнатъ, за тѣхъ членъ 4-й казва, че освѣнъ онѣзи земеделческа и индустриална класа, за тѣхъ направихме законъ, че могатъ да се колонизиратъ въ България и да взематъ подданство. Остава за тѣзи, които съ оружие въ рѣка или другъ трудъ сж помогнали на България, за тѣхъ именно се направи членъ 4-й; г-нъ предговорившии иска да каже и за шарлатанитѣ да направимъ нѣщо. (Веселостъ). Овзи денъ ви казахъ единъ примѣръ. Бѣхме направили една декларация, че всѣкитѣ, чужди подданици, които

се намиратъ на българска служба да подпишатъ декларацията, че въ случай по службата си подпадатъ подъ сждъ, тѣ се отказватъ отъ своитѣ консулски правдини и капитулации, а ще се сждатъ въ нашитѣ сждилища. Когато имъ предложихме да се подпишатъ, тѣ казаха: ние сме български подданици, ние не сме чужди подданици; а когато дойде овзи денъ време за набора каза имъ се: Вие сте български подданици, а тѣ тогава казаха: че ние не сме български подданици, ние сме ромѣнски подданици и т. н. И вие за тѣзи некате да направите нѣщо! Азъ не приемамъ такова нѣщо!

Паничерски: Азъ не съмъ съгласенъ, че за извѣстни хора трѣбало да се праватъ привилегии. Азъ намирамъ само едно нѣщо, което ми се вижда че може да се измѣни именно, за да придобиятъ натурализация трѣбало 5 години. Това ми се вижда много; но азъ никакъ не сподѣлямъ, че трѣба да се направи за едно или друго мѣсто нѣкоя привилегия. Азъ искамъ да направимъ за всѣкитѣ българи и отъ всѣки други мѣста не само отъ Бесарабия, двѣ или 3 години, а никакъ не както предлага г-нъ Тихчевъ на едни да правимъ привилегии а на други не. Всѣки сме българи и по родѣтъ и по възпитанието въ сжщитѣ чувства, и въодушевени сме за една и сжща цѣль. Слѣдователно ние не можемъ да правимъ привилегии за едната или другата страна. Всичко, което ще направимъ, трѣба да го направимъ въобще за българитѣ.

Кърджиевъ: Г-нъ Тихчевъ види се, че не разбира думата натурализация.

Стамболовъ: Тука се разисква върху едно предложение, което не е подкрепено отъ 5 души. Трѣба да се попита Н. Събрание.

Кърджиевъ: Само въ кратки думи искамъ да каже на г-на Тихчева, че ако да направимъ исключение за бесарабскитѣ българи, трѣба да го направимъ и за банатскитѣ и за българитѣ въ Мала Азия, и заради туй азъ съмъ съгласенъ съ г-на Министра и съ предговорившии да си остане 5 години, за да спасимъ правителството отъ различни набръжники, както каза г-нъ Михаилевскій овзи денъ.

Председателъ: Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори? (Не желае). Има ли нѣкоя върху друга алинея да говори?

Райчо Поповъ: Искамъ да попитамъ г-на Министра да ми обясни членъ 11й на законопроекта да ли непротиворѣчи на членъ 55-й на Конституцията, който казва: «чужди подданици се приематъ въ българското подданство, като ги утвърди Н. Събрание».

М-ръ Цанковъ: Трѣба още по на далу да се прочете; защото тука се приема само български подданикъ; но той още не е напълно български подданикъ. За да има той политически правдини, трѣба да помине презъ нѣколко ета. Той като е живѣлъ тука 5 години и става български подданикъ, тогава може да вземъ служба. А

за да бъде народен представител, то е по голѣмо нѣщо, и ние трѣба да го пресѣемъ още презъ нѣколко сита.

Предсѣдателъ: Желаетъ ли нѣкои да говори? (Не желаетъ).

Докладчикъ: (Чете):

„а) ако има правоспособностъ, или ако нѣма правоспособностъ да има нѣкой, който да го замѣства“.

Михайловскій: Комисията казва »ако има правоспособностъ«, а въ оригинала е казано »ако може да се располага съ себе си« т. е. ако е съвършенполѣтенъ, ако не е лудъ и прочее. Слѣдователно по това се разбира съдебната дума »ако има правоспособностъ« т. е. ако е господаръ на себе си.

М-ръ Цанковъ: Това е тѣй истинна, както го изтъква г-нъ Михайловскій.

Предсѣдателъ: Давамъ на вотирание членъ 11-й заедно съ поправката направена отъ комисията въ първа алинея подъ буква а) вмѣсто »да се располага« »да има правоспособностъ«. Приема ли Народното Собрание този членъ, както се прочете съ поправката на комисията? (Приема се).

Докладчикъ (Чете):

12. Промението за натурализация се подава на градоначалникъ (кметъ) на онаи община, гдѣто е записанъ чуждиятъ подданикъ.

Комисията тука при думата »градоначалникъ« е туряла въ скопки »кметъ«, защото Общинскій законъ не е още приетъ, и не се знае да ли ще се приеме думата »градоначалникъ« или ще остане думата »кметъ«.

Стамболовъ: (Чете чл. 12.):

„Промението за натурализация се подава на градоначалникъ (кметъ) на онаи община, гдѣто е записанъ чуждиятъ подданикъ“;

Но ако е записанъ въ нѣкое село, тогава трѣба да се каже »селоначальникъ«, за това мисля е по хубаво да се каже кметъ.

М-ръ Цанковъ: Азъ предполагамъ, че вѣрка община, било селска, било градска, кметъ трѣба да се казва градоначалникъ; но както е изтъкувала комисията и е туряла въ скопки »кметъ« то се разбира.

Тихчевъ: Г-нъ Министръ предполага; но не може още да се располага съ тѣзи дума; за това трѣба да си остане думата »кметъ«, както си е въ съществуващия законъ.

Предсѣдателъ: Азъ давамъ на вотирание. Попече се съгласенъ г-нъ Министръ да се каже »градоначалникъ или кметъ« давамъ на гласоподаване, както го е направила комисията. Приема ли Народно Собрание този членъ съ допълнението на комисията? (Приема се).

Докладчикъ (Чете):

13. Градоначалникъ (кметъ) испитва както това прошение тѣй и други документи относително за тая работа, и ги изпраща съ единъ мотивиранъ рапортъ чрезъ околийскій началникъ до Министра на Вътрѣшнитъ Работи, който като вземе мнѣнието на Министерскій Свѣтъ, рѣшава натурализацията съобразно съ членове 11 и 12.

Комисията не е направила никакво измѣнение.

Недѣлковичъ: Тука има противорѣчие на 55 членъ на Конституцията; за това споредъ моето мнѣние трѣба да се каже вмѣсто »като вземе мнѣнието на Министерскій Свѣтъ, рѣшава натурализацията«; да се каже: »вѣрка сесия Министерскій Свѣтъ предлага имената на тѣзи, които искатъ да се натурализиратъ на удобрене на Народното Собрание и подиръ удобрението да имъ се дадатъ свидѣтелства, че сж приети за натурализирани«.

Михайловскій: Членъ 17-й казва, че той може да се приеме отъ Министерството, ако подиръ го одобри Народното Собрание добръ; а ако не го утвърди, той не е български подданикъ.

Тихчевъ: Това сжко искахъ да отговори, което каза г-нъ Михайловскій. Министерскій Свѣтъ споредъ чл. 17-й опредѣлява да се приеме като български подданикъ, и представлява го на Народното Собрание, и ако го одобри, то, тогава се счита за български подданикъ.

Азъ имамъ честъ да отговоря, че 17-й членъ предвижда само за депутатъ, а 55 чл. на Конституцията казва (чете го.) »Чужденци могатъ да приематъ българско подданство, като утвърди това Н. Собрание.« Слѣдователно натурализиранъ въ подданството, става подданикъ тогава, когато Н. Собрание го одобри; но послѣ може да се туря и още единъ срокъ за да може да стане депутатъ. Това е истинскій смисълъ на 55-й членъ отъ Конституцията.

Михайловскій: Можемъ да го прочетемъ този членъ (чете чл. 17.) Отъ тоя день натурализирания се смѣта за български гражданинъ, а отъ тогази слѣдъ 5 години само, ако Н. Собрание потвърди това, натурализирания може да придобие право на депутатъ въ Н. Собрание. Слѣдъ 5 години може да стане депутатъ, ако се натурализира съ рѣшението на Н. Собрание, но да бжде депутатъ, трѣба да бжде вече български гражданинъ и български подданикъ. Слѣдователно, ако Н. Собрание признава натурализацията и е станало рѣшение отъ Нар. Собрание, тогазъ чрезъ 5 години той може да стане депутатъ. Министерството рѣшава, че еди-кой е записанъ въ еди-кое село, признава го и въ бждѣщитъ сесии го предлага на Н. Собрание и ако то утвърди, то той бива членъ на общината и слѣдъ 5 години може да бжде избираемъ за депутатъ.

М-ръ Цанковъ: Г-нъ Недѣлковичъ мисли, че подиръ 5-тѣхъ години, Министерството ще представи на Н. Собрание, за да го приеме за български подданикъ и отъ тогазъ той може да влиза въ служба; но когато се изминатъ 5 години отъ деня на неговото признание, то той може да бжде избранъ за народенъ представител. Но подиръ първитъ 5 години Министерството непремѣнно ще го предложи на Н. Собрание и тогазъ той може да влѣзе на служба, и подиръ 5 години още може да стане народенъ представител.

Стамболовъ: Членъ 17-й не е хубаво редактиранъ, ако би се казало, че отъ тоя денъ натурализация се смѣта за български гражданинъ и има граждански правдини, защото ако Н. Сѣбр. го утвърди, тогава придобива и политически правдини, сир. може да се избере за кметъ или за членъ въ окр. съвѣтъ. Това сж политически правдини.

М-ръ Цанковъ: Истина може да се каже нѣщо по ясно за да разберемъ, щото подиръ 5 години, когато придобие натурализация, трѣба да се предложи на Нар. Сѣбрание, за да може да приеме гражданскитѣ правдини т. е. за да може да става чиновникъ. Заради това членътъ трѣба да се редактира така: »щомъ се приеме за български гражданинъ, Н. Сѣбр. рѣшава, че подиръ 5 години може да се избере за депутатъ.

Недѣлковичъ: Азъ питамъ тогавъ въ растаяние на 5-тѣхъ години ще даватъ ли тѣзи хора войска? Азъ мисля отъ какъ се приеме тѣхната натурализация отъ Н. Сѣбранияте могатъ да станатъ български граждани. Всѣка година Министерството да предложи списъци на тѣзи, които искатъ да се натурализиратъ; но както е предложено въ 17-й членъ, то не нмъ се даватъ тѣзи правдини за да могатъ да бждатъ избрани за депутати. Азъ мисля че това може да се разбира така: че до 5 години, до гдѣто не се счита за български гражданинъ, да не дава войска.

М-ръ Цанковъ: Това е извѣстно, че въ продължение на 5 години нѣма да дава войска; защото, като му отниматъ право да може да бжде чиновникъ, то нѣма и да даде войска.

Михайловскій: Азъ предлагамъ да захванемъ отъ горѣ да прочетемъ отъ членъ 13-й до 17-й и послѣ пакъ да се повърнемъ да ги четемъ единъ по единъ.

В. Радославовъ: Въ 3-й пунктъ на 11-й членъ се казва: »ако е живялъ въ България 5 години на редъ, може да сполучи натурализация«. Азъ мисля че когато е живялъ тука 5 години, и като му се даде свидѣтелство, то се разбира, че той е вече български подданикъ, съ всичкитѣ граждански и политически права, когато днесъ се припознае, че е български подданикъ, защо да чака още 5 години да може да бжде избранъ за депутатъ? Който живѣе 5 години въ България, той приема свидѣтелство; тогава защо да се каже че още 5 години трѣба за да може да стане депутатъ? Слѣдователно трѣба съ всичко 10 години, за да придобие право да бжде депутатъ. Тука има една несмисль. Щомъ се припознае за български подданикъ, той има и граждански и политически права, и може да бжде избранъ за представителъ.

Тихчевъ: Отъ съдържанието на 13-й и 17-й членове, азъ разбирамъ, че свидѣтелството ще бжде дадено 5 години по напредъ. Щомъ се запише въ една община ще му се даде свидѣтелство и като преживѣе 5 години,

тогава ще му се даде право отъ Нар. Сѣбр. да има политически права.

Кърджиевъ: Азъ мисля, че натурализация за българското подданство значи съвсѣмъ друго нѣщо. Натурализирани се приематъ за български подданици отъ всѣка народностъ, билъ турчинъ, французинъ, нѣмецъ може да се натурализира, и то става по 4-й пунктъ на 11-й членъ. Слѣдователно, тне като имаме предъ видъ и като разбираме натурализацията така, то азъ съмъ съгласенъ да остане членъ 13-й както си е, а на членъ 17 да се даде друга редакция; а именно да се каже: че той е български гражданинъ, а още подиръ 5 години да се ползова отъ политически права. (Чете.)

Чл. 13. Кметътъ или градоначалникътъ испитва както това прошение, тѣй и други документи относително за тая работа, и ги препровѣжда съ единъ мотивированъ рапортъ чрезъ околийскитѣ началникъ до Министра на Внѣшнитѣ Работи, който рѣшава натурализацията, като вземе мнѣнието на Министерскій Съвѣтъ.

Другото може да се изостави и когато дойдемъ до чл. 17-й тогава можемъ да го редактираме пакъ.

Д-ръ Молловъ: Азъ мисля, че по добръ ще бжде да говоримъ за чл. 17-й когато му дойде редътъ.

Д-ръ Антоновъ: Въ отговоръ на г-на Кърджиева ще кажа, че 60-й членъ на Конституцията казва: »всички живущи въ Княжеството се ползуватъ отъ граждански права«. Слѣдователно какътъ смисльтъ има това, което каза г-нъ Кърджиевъ.

Кърджиевъ: Ние правимъ единъ специаленъ законъ и той нѣма да противорѣчи на членъ 60-й на Конституцията. Граждански правдини даваме веднага щомъ се натурализира като български подданикъ. Той е гражданинъ, а за да има право да се ползува отъ политически правдини, то трѣба да испълни членъ 55-й отъ Конституцията, т. е., че трѣба да мине презъ Н. Сѣбр., което ще го утвърди, че е български подданикъ.

Баларевъ: Тѣзи членове сж свързани единъ съ другъ. За това нѣма да говоря върху никой членъ, отдѣлно, а само ще кажа въобще своето мнѣние, какътъ смисльтъ иматъ тѣ. Споредъ Конституцията за всѣкий, който живѣе въ България има граждански правдини а щомъ стане подданикъ, то трѣба да се ползова съ граждански и политически права. Въ закона е казано, че слѣдъ 5 години ще се заклане, че ще бжде вѣренъ на Виязи и на Конституцията, той ще носи всичкитѣ тежки, които иматъ българекитѣ граждани и трѣба да има всичкитѣ правдини, като български гражданинъ. Щомъ се приеме единъ человекъ за български подданикъ, той трѣба да има право и да бжде избранъ за депутатъ.

А. Цановъ: Менъ се чини, споредъ както помена и г-нъ Министръ, че единъ человекъ да се избере за представителъ и да бжде подданикъ, това сж двѣ различни нѣща. Азъ не мога да помня, колко години има въ американската република между натурализацията и

времето да може нѣкой да бѣде избранъ за представителъ; но чини ми се, че не е по малко отъ 5 години. Трѣба да има разлика въ това и съгласенъ съмъ, че тука трѣба нѣщо да се приложи, както каза г-нъ Недѣлковичъ: »че рѣшението на Министерството трѣба да се представи на Н. Сѣбр. на одобрение.

М-ръ Цанковъ: Щомъ казва г-нъ Баларевъ подданикъ, то е извѣстно; но подданикъ и натурализиранъ е друго нѣщо, и трѣба да има нѣкои разлика. Натурализирания не може тъй лесно да бѣде народенъ представителъ.

Славейковъ: Азъ бихъ желалъ да обмислимъ по добръ този членъ, защото тъй лесно да стане натурализирания подданикъ и депутатъ, това азъ не разбиремъ. Въ други мѣста има цензове и други завѣрши, а ние нѣмаме нищо. Тука въ този законъ се не мисли, че тѣ ще бѣдѣтъ сѣщи българи; но тѣ могатъ да бѣдѣтъ и другородци и тогазъ дѣйствиелно се иска по голѣмо внимание за да можемъ да знаемъ какви ще бѣдѣтъ нашитѣ бѣдѣщи депутати. Но тука е въпросъ, че и веѣкий чужденецъ преди да се натурализира, се наслаждава съ гражданскитѣ правдини. А тука, като се пише, че е съгласенъ да стане български подданикъ, той ще избира ли? И ако избира, то ще го избиратъ. Ако сѣди нѣкой въ една община 3 години и се запише тамъ той може да остане и да се не взима войска отъ нѣго, но дава ли той войска, то трѣба да има право да бѣде и депутатъ. Тѣзи нѣща трѣба да се поразмислятъ, ние трѣба да направимъ едно различие; но азъ не намирамъ мотивировка, какъ да го направимъ. Защо още 5 години да чака да му се даде право за депутатъ? Именно на това трѣба да обърнемъ повече внимание и азъ дохождамъ да се съглася съ г-на В. Радославова, че той когато дѣйствиелно 5 години сѣди и се укаже дѣйствиелно достаточенъ да бѣде избирателъ, тогава да бѣде и избираемъ; защото на какво ще основаваме това, да не дава гласъ. Ако му позволимъ да дава гласъ, то Конституцията казва, че които избиратъ могатъ да бѣдѣтъ и избираеми. На това нѣщо обърщамъ внимание, като не можъ да кажа на Сѣбранието какъ трѣба да стане, но трѣба да го пообмислимъ.

М-ръ Цанковъ: На кое основание ли казвамъ, че за да бѣде избранъ за народенъ представителъ, му трѣбать още 5 години. Това го казвамъ на основание, че той не е подданикъ, а само натурализиранъ. Ние имаме законъ, че нѣкой сѣщи подданици не могатъ да се избѣржтъ за представители въ нѣкои извѣстни случаи. Избирателнитѣ закони на веѣкиятъ Свѣтъ, правятъ изключения, че той е избирателъ, но не може да бѣде избираемъ, за да бѣде народенъ представителъ, ако се намира въ нѣкой служба, която не му позволява. Тѣй като временно натурализиранъ и трѣба да мине още по вече време, за да бѣде народенъ представителъ, сѣщо, като единъ чиновникъ въ другитѣ държави не може да

бѣде избранъ за представителъ; а щомъ не е чиновникъ, може да се избѣре. Ето примѣра за ограничаване. Слѣдователно и натурализираниятъ щомъ се изминатъ 5 години, ще има право да бѣде избранъ за представителъ.

Д-ръ Молловъ: Азъ желая да обясни г-нъ председателъ върху кой членъ се разисква сега: върху 17-й или върху 13-й?

Председателъ: Върху чл. 13-й се разисква, но той има свѣрзеса съ 17-й.

Д-ръ Молловъ: По предговорившиятъ г-да, говориха върху 17-й членъ. Тогава и азъ некамъ обяснението на г-на М-ра на Вѣн. Дѣла. По напредъ въ общитѣ положения на този законъ казахме, че въ 3-й параграфъ се прави олегчение на онѣзи хора, когато сѣ записани въ една извѣстна община. Трѣба ли и за такива хора да се минатъ 5 год. за да имъ се даватъ правдини, да могатъ да ставатъ представители въ Нар. Сѣбрание, или не трѣба? Защото споредъ смисъла на онзи параграфъ имъ се даватъ правдини, а споредъ смисъла на този излиза, че трѣба да чакатъ още 5 год. за да могатъ да се наслаждаватъ съ веѣкиятъ политически правдини. Получаватъ ли тѣ граждански правдини веднага, щомъ проживѣятъ 6 мѣсеци въ една извѣстна община? Овѣнъ това желамъ бихъ да зная, да ли споредъ този законъ, който е сега въ рѣцѣтъ ни, онѣзи, които се наслаждаватъ само съ граждански права, ще кажатъ, че до 10 год. нѣма да даватъ войска? Вѣроятно е, че ще се откажатъ и ще кажатъ като нѣмаме политически правдини, не можемъ и да неспѣлняваме веѣкии повинности и то на основание на този членъ, по който слѣдъ 5 години имъ се даватъ граждански правдини и още слѣдъ 5 год. — политически правдини. Единъ който е участвувалъ въ войната, нѣма ли политически правдини? Ако ли 10 год. не трѣба да даватъ войници, то това е голѣмъ срокъ, и не е право чрезъ толкова време да неспѣлняватъ най голѣмата повинность.

М-ръ Цанковъ: Въпросътъ е: ще ли даватъ войници или не. Той щомъ стане български гражданинъ, само слѣдъ 5 год. е длѣженъ да дава войска. Негова милость казва, че когато го караме да дава войска, тогава той ще пожелае да бѣде и представителъ въ Нар. Сѣбрание; обаче никои не може да ни принуди да го припознаемъ за представителъ въ Нар. Сѣбрание. И по напредъ казахъ, че не може веѣкий да бѣде народенъ представителъ, и сега пакъ казвамъ, че веѣкий български подданикъ може да бѣде въ това обстоятелство, гдѣто не може да бѣде народенъ представителъ; но законътъ го задѣжава да дава войска, като казва: веѣкий български гражданинъ трѣба да дава войска, а не е казано, че веѣкий подданикъ трѣба да бѣде представителъ, слѣдователно подиръ 5 год., ако живѣе въ България, и ако Нар. Сѣбрание го приеме за подданикъ, той е длѣженъ да дава войска, и още подиръ 5 год. може да стане представителъ на народа.

Кърджиевъ : Върху този членъ много г-да говориха. Азъ мисля, че довольно е ако погледнемъ, че българското подданство се добива, не чрезъ единъ, но чрезъ различни пътнища. Първитъ членове казватъ какъ се придобива по исклучително право, послѣ се говори какъ се добива по усиновление, по женидба и най послѣ по натурализация. Сега разискваме какъ се придобива подданството по натурализация и дохождаме да си противорѣчимъ както се вижда отъ думитъ на г-нъ д-ръ Молловъ. Какъ ще се приспособить 3-й и 4-й членове отъ този законъ, когато трѣба да се минатъ 5 год. за да придобие нѣкой право на натурализация и т. н. Азъ мисля, че въ чл. 9 твърдѣ ясно е казано. (Чете): § 9. »По натурализацията придобиватъ българско подданство лицата, които подпадатъ подъ категорията на чл. 3-й и 4-й само като представятъ свидѣтелствата за които се поменува въ рѣшенитъ членове«. Значи тия членове сж, по които ние даваме по исклучение право за българско подданство, стига само да представятъ свидѣтелство отъ нѣкоя община, че тѣ сж родени въ чужбина отъ родители български подданици и т. н. Това е едно исклучение. Въ чл. 13-й всичкий въпросъ се върти за тѣзи 5 год. Азъ пакъ казвамъ, че между добиването подданство чрезъ натурализация и другитъ срдѣства има голѣма разлика. Най мжно, срдѣство за добиванне бълг. подданствъ трѣба да се даде чрезъ натурализацията, защото могатъ да се натурализиратъ лица отъ различни подданства и да станатъ български подданици. Зарадъ туй, азъ намирамъ че твърдѣ умѣстно е казано въ проекта, че слѣдъ като представятъ свидѣтелство, че сж записани въ тая община, слѣдъ 5 год. Мин. Съвѣтъ да рѣшава натурализацията и да имъ се даватъ граждански права, както е предвидено въ 55 чл. на Конституцията; но за другъ срокъ може да се каже, че слѣдъ 2 год. могатъ да придобиятъ всичкитъ политически правдини; да иматъ право да бждатъ представители въ Народното Собрание, да биватъ кметове и т. н. Това можемъ да направимъ когато пристигнемъ къмъ чл. 17-й. За това чл. 13-й можемъ да приемемъ съ твърдѣ малки редакционни пзмѣнения.

А. Цановъ : Истина е, че се разискватъ два члена, които сж свързани по между си. Г-нъ Славейковъ пита: какви сж мотивитъ, по които трѣба да има разлика между приемането на хората въ българско подданство и между правото, което трѣба да имъ се дава да бждатъ представители. Знаемъ, че въ всяко дружество и всѣкий народъ има интереси и права, които трѣба да се бранятъ. Има нѣкои нѣща, които отъ дълга опитностъ се е разбрало, че трѣба да се пазятъ. Сега единъ чловѣкъ, който по рождение е български подданикъ, той разбира интереситъ на народа, знае нуждитъ на народа, тѣй щото, когато дойде въ Нар. Собрание да прави закони, ще знае повече какви сж нуждитъ на народа, и по топло ще брани интереситъ на отечеството, отъ колкото единъ че-

ловѣкъ, който е дошелъ отъ вънъ. Той не е роденъ въ тѣзи интереси и не може да ги усѣща, и ако му се даде право да прави закони, то той ще прави такива закони, които може би да сж противоположни на интереситъ на страната. Голѣма погрѣшка ще бжде, ако не се направи разлика, между правото да бжде нѣкой гражданинъ, и правото да бжде народенъ представителъ.

Вас. Радославовъ : Ние смѣваме гражданството съ подданството. Г-нъ Министръ на Външнитъ Дѣла казва, че само слѣдъ 5 год. може да стане гражданинъ и тогава захваща да изпълнява длжноститъ на държавата. Азъ знаа, че подиръ 6 мѣсеци живѣние, всѣкий става гражданинъ на нашето Княжество; а подданикъ е съ всѣмъ друго нѣщо. Нѣкои г-да казватъ, че подданството се различава. Подданството има 4 категории: по происхождение, по усиновление, по женидба и по натурализация, туй е подданството; но щомъ с нѣкой подданикъ, той има и гражданскитъ права. Друго нѣщо е, че ще отваряме вратата за подданството и че въ България могатъ да се прибержтъ хора съ задни мисли, които могатъ да пишатъ закони вредителни за държавата. Азъ мисля, че това нѣщо не е тѣй, защото за да бжде нѣкой депутатъ, това не зависи само отъ туй условие, че трѣба да е подданикъ. Това зависи отъ самото население, ако иска да го избере. А при това чл. 17 казва: (Чете):

»Отъ тоя день натурализиранитъ се смѣта за български гражданинъ, а отъ тогавъ слѣдъ 5 год. само, ако Нар. Събра ние потвърди това и т. н.« т. е. дава се друго условие »ако Нар. Събрание потвърди това«. Слѣдователно той ще бжде извѣстенъ, както на правителството, тѣй и на Нар. Събрание. Но щомъ се припознае единъ, че е български подданикъ, то отъ деня когато стѣпнъ въ българското подданство, има право да бжде избранъ за депутатъ, ако е правоспособенъ.

Славейковъ : Азъ мисля, ако щемъ, можемъ да отдѣлимъ, защото за първата часть всинца сме съгласни, че трѣба за да се натурализира нѣкой 5 години. При всичко, че гражданскитъ правдини си има отъ напредъ, както е казано въ чл. 13-й това е друго условие. За това да рѣшимъ чл. 13 а когато дойдемъ до 17-й да разискваме пакъ въ това отношение. Въ чл. 13 трѣба да се каже: »Градоначалникътъ или кметътъ испитва тѣзи документи за тая работа и ги испроважда съ единъ мотивиранъ рапортъ чрезъ околийскитъ началникъ до Мин. на Вжтр. Работи, който ги представлява чрезъ Министерскитъ Съвѣтъ за рѣшение въ Нар. Събрание.« Ако тѣй мотивираме този членъ, то когато дойдемъ до чл. 17 за правдинитъ, които трѣба да има нѣкой за да може да бжде депутатъ, тогава по лесно ще го разискваме.

М-ръ Цанковъ : Азъ приемамъ поправката на г-на Славейкова.

Предсѣдателъ : Има още 8 души записани да говорятъ. Желаетъ ли Нар. Събрание да се говори още върху този членъ? (Не желаетъ.)

Славейковъ : (Чете още единъ пътъ членътъ както го той редактира.)

Председателъ: Давамъ на вотиране чл. 13-й за-
щото г-нъ Министръ се съгласява съ направената по-
правка отъ г-на Славейкова.

Михайловский: Има една опасностъ, трѣба да я
кажа.

Председателъ: Давамъ ви дума, като на членъ
отъ комисията.

Михайловский: Това нѣщо, за което азъ искамъ да
кажа го пѣма въ законопроекта и не е предвидено въ
натурализацията. Въ първата категория подданството пѣма
никаква опасностъ. Въ втората и третата сжщо. Въ че-
твъртата обаче има опасностъ, ако не предвидимъ сега.
Има туй: за онѣзи, които сж отъ българско происхож-
и т. н. се намиратъ въ Россія или Банатъ сж дадени
привилегии, но тукъ 4-та категория т. е. за натурали-
зация, е собствено за онѣзи, които не сж отъ българ-
ско происхождение. И азъ бихъ молилъ Събраниято да
се изрази нѣкакъ по категорически, а именно слѣдъ 5
год. да се придобиватъ граждански правдини, а слѣдъ
10 год. политически, ако не искаме да видимъ да нахлусе
Израилското племе отъ Полша, както и отъ Молдова и
пр. и ако не искаме да се роди въ България единъ из-
раилски въпросъ. Заради туй трѣба да рѣшимъ въпро-
сътъ за безопасността на българската народностъ.

Председателъ: Това се отнася къмъ чл. 17-й При-
ема ли Нар. Събрание членъ 13-й както се поправи
отъ г-на Славейкова. (Приема.) Който не приема да си
дигне ржката. (Никой не дигна.)

Докладчикъ: (Чете.)

§. 14. Ако се приеме натурализацията, Министръ на Вън-
шнитъ Работи дава на натурализиранни едно свидѣтелство, въ което
е написано, че просителътъ се приема между българскитъ поддан-
ници, както и жена му и дѣцата му споредъ чл. 10.

Това свидѣтелство се предава на просителя чрезъ градоначал-
ника или кмета, който му определя и денятъ на клетвата.

Комисията нѣма никаква забѣлжка.

Недѣлковичъ: Въ чл. 14-й трѣба да се притури
»че натурализацията става чрезъ Нар. Събрание.

Председателъ: Това се разбира и не трѣба да се
притурия. Приема ли Нар. Събрание 14 чл. както се
прочете сега отъ докладчика съ притуране »кмета«?
(Приема се.) Който не приема да си дигне ржката.
(Никой не дигна.)

Докладчикъ: (Чете.)

§ 15. Клетвата става предъ градоначалника или кмета въ едно
публично събрание и състои въ тия думи:

Азъ кълна се предъ Бога, че щя бждъ вѣренъ на
Негово Височество Князи и на Българската Конституция, и се
обричамъ, че ще изпълнявамъ вѣрно длжноститъ си като бъл-
гарски подданикъ.

Д-ръ Молловъ: До колкото зная въ другитъ мѣста
се кълнатъ не предъ кмета, но предъ пона. (Предс.:
това се казва въ чл. 16-й)

Председателъ: Има ли нѣкой да говори върху чл.
15-й? (Нѣма.) Приема ли Нар. Събрание чл. 15 както се

прочете съ прибавление на думата »кмета«? (Приема.)
Който не приема да си дигне ржката. (Никой не дигна.)

Докладчикъ: (Чете.)

§. 16. Въ свидѣтелството ще се забѣлжи, че клетвата е ста-
нала еди-кой денъ и нощъ тай бѣлжиска ще се подпине просителя.

Комисията е притурила на края при »просителя«
»священника и градоначалника или кмета«.

М-ръ Цанковъ: Азъ приемамъ това.

Председателъ: Понеже г-нъ Министръ се съгла-
сва съ комисията, то давамъ на вотиране приема ли
Нар. Събрание чл. 16-й както се прочете сега отъ до-
кладчика? (Приема се.) Който не приема да си дигне
ржката. (Никой не дигна.)

Докладчикъ: (Чете.)

§ 17. Отъ тоя денъ натурализиранниятъ се смѣта за българ-
ски гражданинъ, а отъ тогавъ слѣдъ 5 години само, ако Нар.
Събрание потвърди това, натурализиранниятъ може да придобие
право на депутатъ въ Нар. Събрание.

Д-ръ Молловъ: Азъ по напредъ не можихъ да ос-
тана задоволенъ съ обяснението на г-на Мин. на Вън-
шнитъ Дѣла. Той отговори само на единъ въпросъ, а
именно въ отношение къмъ общитъ положения. Г-нъ
Кърджиевъ каза, че споредъ общото положение се до-
бива само българско гражданство; но еди-каква категория.
Но въ 3-й членъ се говори за общото положение. Азъ
сега не зная, не се ли исключаватъ чрезъ чл. 17-й отъ
това общо положение и тѣзи, които се сж преселили
отъ Тракия и Македония, и да ли трѣба да стоятъ още
по 5 год. въ България за да могатъ да ставатъ депу-
тати. Чл. 60-й отъ Конституцията казва: (Чете го :) Съ по-
литически правдини се ползватъ само гражданитъ на Бъл-
гарското Княжество, а съ граждански правдини, спроти
законитъ, се ползватъ всички живущи въ Княжеството,
»слѣдователно, ако на тѣзи, които живѣятъ 5 години
тука и сж записани въ една община, даваме право да
се ползватъ съ граждански правдини, то не имъ даваме
нищо, защото то имъ е дадено отъ самата Конституция,
и азъ не зная, защо трѣба да се записватъ. Тогавъ по
добъръ е да се каже, че подиръ 10 год. ще станатъ
български подданици, когато гражданскитъ правдини си
иматъ щомъ стжнатъ въ Българското Княжество. Но
тоя начинъ ако се каже ще бжде по хубава; и трѣба
да се каже, че подиръ 10 год. получаватъ политическитъ
правдини, а гражданскитъ получаватъ, щомъ стжнатъ на
българската територия.

М-ръ Цанковъ: Въ чл. 17-й не се казва, че по-
лучаватъ граждански правдини, но че тия ставатъ бъл-
гарски граждани спр. български подданици. А пъкъ
онзи, който се ползува съ граждански правдини, той
може и да не бжде български подданикъ. И той не е
гражданинъ на Княжеството. Както е казано въ чл.
60-й на Конституцията. Тамъ е казано, че съ политически
правдини се ползватъ само гражданитъ на Княжеството,
а които не сж граждани на Княжеството, тѣ се полу-

ватъ споредъ законътъ съ граждански правдини, ако закона ги изключаватъ, нѣматъ тѣзи правдини, ако не ги изключаватъ иматъ. Тия, които, споредъ 3 и 4 членове, Нар. Събрание смѣта за подданици или чрезъ единъ Указъ, или че сж записани въ една община, тѣ сж вече български подданици и за тѣхъ нѣма нито 5, нито 10 год. Тѣй съмъ го разбралъ азъ, когато съмъ правилъ този законъ, че тѣ сж вече български подданици; а тѣзи 5 или 10 години, които се изискватъ за да получи нѣкой политически правдини, разбиратъ се само за онѣзи, които ставатъ български подданици споредъ 11 чл.

Михайловский: Азъ има да забѣлжа на г-на Моллова, че той смѣсва българскитѣ подданици съ жителитѣ на Българското Княжество. Единъ человекъ може да бжде жителъ на Българското Княжество, ако той и да е французски подданикъ, но по това той не е български подданикъ. А като жителъ, той има граждански права; той може би да се е родилъ тука отъ баща и майка, които сж били французски подданици, но той е жителъ на Българското Княжество, безъ да е гражданинъ или подданикъ. Заради това казвамъ за инородцитѣ, които се натурализиратъ, че трѣба да придобиватъ политически правдини слѣдъ 10 год.

А. Цановъ: Когато дойде нѣкой чуждъ подданикъ отъ вънъ, той не може да избира въ изборитѣ, нито нашето правителство може да иска отъ него данѣкъ, и т. н.; но слѣдъ 5 год. когато стане български подданикъ, тогава е длъженъ да дава войска, има право да бжде избирателъ, има право да бжде окръженъ началникъ или съдия и пр. Но въ чл. 17-й се говори само за представители въ Нар. Събрание. Ние не трѣба да смѣсваме другитѣ длъжности съ тѣзи длъжностъ, и азъ мисля, че въ този членъ трѣба да се изхвърлятъ думитѣ; »ако Нар. Събрание потвърди това,« защото за това се споменува по горѣ.

Свящ. Драгановъ: И азъ същото щѣхъ да кажа, защото слѣдъ 5 годишно живѣние тука, Нар. Събрание може да потвърди неговата натурализация, но той още не може да бжде народенъ представителъ, ако и да се ползува съ всичкитѣ граждански правдини. У насъ избирателитѣ сж много, но избираемитѣ сж малко. Освѣнъ това онѣзи чужденци, които дохождатъ отъ други народности за да ставатъ български подданици, не могатъ да усвоятъ тѣй бързо правитѣ и языка на нашия народъ, за това се изискватъ още и други нѣкои условия за тѣхъ, т. е. да проживѣятъ още 5 год. за да могатъ да бждатъ депутати. Обаче, тѣ могатъ да заематъ гражданска служба. За това този членъ си е твърдъ на мѣсто само трѣба да се изхвърлятъ отъ него, както забѣлжи и г-нъ Цановъ, думитѣ, »ако Нар. Събрание потвърди това«; защото по горѣ се каза, че Мин. Съвѣтъ представлява това на удобеніе на Нар. Събрание.

М-ръ Цанковъ: Азъ се съгласявамъ, понеже горѣ е казано за това.

Докладчикъ: И комисията е съгласна.

П. Черневъ: Азъ съмъ съгласенъ съ мнѣніето на г-на Моллова, защото чрезъ натурализацията като даваме граждански права, то на основание на чл. 60 отъ Конституцията даваме сжщитѣ политически правдини, понеже ако не имъ даваме политически правдини, тогава не знай какви права имъ даваме. Следователно слѣдъ 5 год. на всѣкий натурализиранъ трѣба да се даватъ по установения редъ политически правдини, а слѣдъ други още 5 год. да му се даватъ правдинитѣ, които се предписватъ въ чл. 86-й на Конституцията. Щомъ Народното Събрание потвърди натурализацията, отъ тоя день натурализиранъ се смѣта за български гражданинъ и се радва на политическитѣ правдини на основание на чл. 60-й отъ Конституцията. А слѣдъ други още 5 год. той се смѣта за български гражданинъ и се наслаждава съ онѣзи правдини, които се даватъ въ чл. 86-й отъ Конституцията т. е. може да бжде избранъ за народенъ представителъ; а до тогавъ не може да бжде, нито избираемъ, нито избирателъ.

Д-ръ Молловъ: Макаръ да се повърнаха върху сжщия въпросъ, г-да, Михайловский и Черневъ, който въпросъ се обяени отъ г-на Министра на Външнитѣ Дѣла, за мене пакъ остава още тъмно. Какъ ние можемъ да дадемъ таквитѣ правдини на хора, които си ги иматъ? Граждански права тѣ си иматъ щомъ стѣпятъ въ територията ни, но можемъ да имъ дадемъ само политически правдини. За това по добръ е да се каже, натурализиранъ гражданинъ получава политически правдини а слѣдъ 5 год. послѣ това може да стане депутатъ въ Нар. Събрание.

М-ръ Цанковъ: Въ чл. 17-й се казва: »Отъ тоя день натурализиранъ се смѣта за български гражданинъ и т. н., следователно той има политически и граждански правдини съ изключение само, че не може да бжде избранъ за представителъ въ Нар. Събрание, както и отъ сжщитѣ граждани, които сж родени тука, има такива, които се намиратъ въ такова обстоятелство, да не могатъ да бждатъ избрани за депутати.

Недѣлковичъ: Тукъ смѣсваме два въпроса: натурализация и депутатство, и зарадъ туй не можемъ да дойдемъ до резултатъ. Споредъ менъ, слѣдъ като сѣди нѣкой тука 5 год. може да се натурализира, ако потвърди това Нар. Събрание. Тогава той приема всичкитѣ политически и граждански правдини, освѣнъ правото да бжде депутатъ въ Нар. Събрание, което право му се дава и то подиръ 5 год. Следователно този членъ трѣба да гласи така: »Отъ тоя день натурализиранитѣ се смѣта за български гражданинъ, но съ изключение, че 5 год. слѣдъ това има право да бжде депутатъ въ Нар. Събрание«.

Паничерски: Г-да, тука се говори за онѣзи, които приематъ подданство по натурализация. Щомъ приеме нѣкой подданството, той приема всичкитѣ тегиби и

права на единъ подданикъ; слѣдователно, азъ не разбирамъ защо да ги изключаваме да не могатъ да бждатъ представители щомъ станатъ подданици, а само слѣдъ 5 год. Щомъ е подданикъ, той има всичкитъ правдини, слѣдователно, той има право да бжде и народенъ представитель; за това най добръ ще бжде, ако се измѣни той членъ така: «Отъ тоя день натурализация се смѣта за български подданикъ». По нататъкъ не трѣба нищо да се говори. Той като ще плаща беринтъ и като ще дава войска, той слѣдователно ще има и правото да бжде представитель.

Тихчевъ: Нанстина голѣмо противорѣчие ще направимъ, ако би да приемемъ тозъ членъ така както е тука. Тоя членъ е не съгласенъ съ началата на нашата Конституция, а именно съ чл. 60-й който казва: (Чете го.) чл. 17 казва, че отъ тоя день (когато положи клетва) натурализация се смѣта «за български гражданинъ»; щомъ е български гражданинъ, той има право, споредъ чл. 86 на Конст. да бжде и избирателъ и избираемъ; да плаща данъци, да дава войска и пр. Зарадъ туй азъ съмъ съгласенъ съ редакцията, която направилъ е Паничерски на този членъ.

М-ръ Цанковъ: Азъ се чуди на г-на Тихчева, за гдѣто не разбира тѣзи работа. Въ Конст. е казано, че българскитъ граждани иматъ политически правдини и могатъ да бждатъ депутати, но въ избирателния законъ е казано, че макаръ да е еди-кой си български подданикъ, но ако е осжденъ, той не може да бжде депутатъ. Той е български гражданинъ и има политически правдини, но временно той се лишава отъ тѣзи правдини, защото при осждането му сж казали: до когато си осжденъ, до тогазъ се лишавашъ отъ тѣзи правдини. Съ този членъ на натурализация се казва: ти си български гражданинъ, но за да бждешъ депутатъ можешъ подиръ 5 години, а всички други правдини имашъ. (Гласове: исчерпано е.)

А. Цановъ: Г-нъ Паничерски пита: по каква причина на таквизъ хора не даваме право да ставатъ представители. Азъ му отговарямъ: по сжщата причина, по която единъ 25 годишненъ българинъ не може да бжде представитель, тѣзи хора, които дохождатъ отъ вънъ сж повечето млади за нашето Княжество и не могатъ да бждатъ депутати въ Нар. Събрание. Тѣ сж млади по опитност. Азъ мисля, че това е ясно. (Удобрителна веселостъ.)

Докладчикъ: Отъ неказанитъ думи се разбира, че въ всичкитъ почти държави даже и въ самата Америка има разлика между правото да е нѣкой гражданинъ и между правото да бжде депутатъ. Това послѣдното право може да бжде усвоено, слѣдъ едно извѣстно число години. За да ви бжде по ясно какъ съмъ разбралъ отъ неказанитъ думи, азъ повтарямъ, че съмъ разбралъ тѣй, че натурализация, когато се приеме по извѣстний редъ, се ползува съ всичкитъ граждански и политически прав-

дини, освѣнъ да бжде избранъ за представитель въ Нар. Събрание. Само не ми е ясно: може ли да бжде избирателъ. (Гласове: може.) Когато приемаме туй тогава можемъ да свършимъ.

Д-ръ Молловъ: Слѣдъ толкозъ дълги препирни ми се чини, че по многото идатъ за това, че дѣйствително трѣба да се направи гаранция за нашата народност, преди да се туря една справедливостъ за онѣзи, които искатъ да се ползуватъ съ политическитъ правдини на нашето Княжество. Тозъ членъ е написанъ съвсѣмъ, като че не е по български. Азъ го измѣнихъ така: (Чете): «Отъ тоя день натурализация се смѣта за български гражданинъ, а отъ тогазъ слѣдъ 5 год. само, той добива право да бжде депутатъ въ Нар. Събрание».

М-ръ Каравеловъ: Азъ се боя, че тая редакция е толкозъ лоша, щото ако я приемемъ, то веѣкий отъ тѣхъ ще иска да бжде депутатъ.

Михайловскій: Азъ не знамъ да ли е така, но разбирамъ, че тѣ могатъ да бждатъ граждани, но не могатъ да бждатъ депутати. Той като е български гражданинъ не е още и депутатъ, обаче избирателството е политическа правдина а не гражданска.

Славейковъ: Да си кажа право г-да, и менъ се иска да ги отстранимъ, щото слѣдъ едно окженивание да влизатъ като депутати. Азъ приемамъ това и желая да бжде тѣй, но азъ срѣщамъ противорѣчие въ това; защото чл. 60-й отъ Конст. казва, че съ политически правдини се ползуватъ само гражданитъ на българското Княжество. Ние казахме, че слѣдъ 5 годишно живѣние могатъ да станатъ граждани, а чл. 86-й отъ Конст. казва: «Избирами за представители сж всичкитъ българи, които се ползуватъ съ граждански и политически правдини», и ако оставимъ чл. 17-й така, то ще изтѣзе противорѣчие. (Михайловскій: не.) Освѣнъ ако подведемъ отъ началото, че трѣба да иматъ и 30 годишна възраст. А щомъ кажемъ, че е гражданинъ, азъ не виждамъ съ какво право отричаме да бжде избираемъ и избирателъ.

М-ръ Цанковъ: Въ Конституцията е казано, че избиратели и избирами ще бждатъ българскитъ граждани сир. които иматъ политически правдини. Туй е общий законъ; но подиръ Конституцията ние направихме още другъ единъ специаленъ законъ за изборитъ. Вие знаете твърдъ добръ, че войницитъ иматъ граждански и политически правдини, споредъ чл. 86-й на Конституцията; но въ изб. законъ е казано, че не могатъ да бждатъ депутати въ Нар. Събрание. Слѣдователно, ние ги лишихме съ единъ частенъ законъ отъ това право, и съ това не противорѣчимъ на Конституцията, защото щомъ се махне той отъ това качество, може да бжде депутатъ. Тѣй сжщо ние можемъ сега да кажемъ, че онѣзи, които сж натурализирани иматъ всичкитъ политически правдини, освѣнъ да бждатъ депутати; слѣдователно тѣ се

исключаватъ съ частенъ законъ, както се исклучаватъ нѣкон съ избирателний законъ.

Пановъ: Кѣмъ това, косто каза г-нъ Министръ има да прибавя, че въ избирателния законъ стои още: »Правителствени чиновници или чиновници, които сж назначени съ Указъ, не могатъ да бждѣ избрани въ това мѣсто гдѣто служатъ«. Ще каже, че сжщитѣ български подданици или граждани съ това не се лишаватъ отъ гражданскитѣ или политическитѣ си права, но напротивъ се ползватъ. За това като вземемъ това предъ видъ можемъ да поставимъ така и съ настоящия членъ.

Паничерски: Щомъ нѣкой се натурализира, той става български подданикъ. Това се види по горѣ отъ клетвата, която се дава. (Чете). Никакъ не мож да разберѣ г-да, и не мож да се съглася, че единъ български подданикъ не може да бжде представителъ. Г-нъ Мин. на Вн. Дѣла каза, че хората частно сж се исклучвали по това и онова, и че ние сме въспирали войницитѣ да не могатъ да бждѣ депутати, и ако се отхвърлятъ отъ това качество могатъ да бждѣ. Това е истина, но тука работата е за единъ, който не е войникъ, не е чиновникъ, а просто български подданикъ; азъ питамъ: отъ какво ще се отхвърли той? Г-нъ Пановъ каза, че въ изб. законъ било предвидено, че чиновницитѣ не могатъ да бждѣ избрани отъ своитѣ окрѣзи. Това ние знаемъ твърдѣ добръ, но знаемъ и причинитѣ, които принудиха законодателитѣ да предвидятъ този параграфъ; и тѣ сж, че чиновникъ който желае да бжде избранъ отъ своя окрѣгъ, всекога ще може чрезъ влиянието и службата си, която засема да достигне за депутатъ. А тука въпросътъ е най прости; може ли единъ български подданикъ, който се ползува съ граждански и политически правдини да не бжде депутатъ? Азъ мисля, че щомъ се ползува съ граждански и политически правдини, трѣба да може да бжде и депутатъ. Азъ не зная и не мож да разберѣ по какви причини можемъ да го лишимъ отъ да бжде депутатъ, и желая да се разясни туй.

Свящ. Драгановъ: Азъ не зная, защо сж толкозъ разисквания, когато е ясно и напредъ се призна, че всекой се ползува съ политически и граждански правдини и изпълнява длѣжноститѣ, а въ сжщото време не може да бжде депутатъ, защото се правятъ нѣкои исклучения. А причината, защо се прави това исклучение е всекому ясна, защото този чловѣкъ като страненъ, може да не е обикналъ още правитѣ и обичаитѣ на народа; не е обикналъ още страната. За това се предлага още единъ срокъ отъ 5 год. и азъ предлагамъ да се прекъсне дебатата. (Гласове: нечерпано е).

Стамболовъ: Менѣ се чини, че разискванията станала доста дълги и желателно е да се свършатъ.

Предсѣдателъ: Като е членъ на комисионата давамъ дума на г-на Михайловскій.

Михайловскій: Азъ ще питамъ: какво стана ерѣщу инородцитѣ? Какво има за инородцитѣ? Нищо. Ние казахме да улеснимъ българитѣ, отъ гдѣто и да сж съ всички възможни улеснения, но ерѣщу инородцитѣ, ние имаме нѣщо неопредѣлено. Когато инородцитѣ ставатъ български подданици, то не трѣба да бждѣтѣ още и депутати, и ние трѣба да вземемъ мѣрки въ това отношение, защото има много народи, които нищѣтъ отъ тѣхъ. Азъ ще напомня на г-на Славйкова за единъ поносъ нашъ патриотъ, който е казалъ: »ако да бѣхъ станалъ единъ министръ, азъ щѣхъ да тегля около България една китайска стѣна и ще направя всеносилния» истина това не е Китай и нѣма да бжде, но понеже трѣба да се взематъ мѣрки за бждѣнето на българското гражданство ерѣщу инородцитѣ, азъ напомнихъ това.

М-ръ Цанковъ: Азъ не зная какво иска г-нъ Михайловскій да ли да се взематъ мѣрки за да не могатъ чужденцитѣ лесно да ставатъ български подданици, или какво. Тука говорихме ние за мѣрнитѣ за да не могатъ да бждѣ депутати, а другитѣ мѣрки оставатъ на Нар. Събрание, косто за всекий случай ще види да ли ще се приема еди-кой за български подданикъ или не, понеже ще му се представи, че той е живѣлъ толкова и толкова години добръ въ България, и тогазъ, който ще го представи, той ще го хвали ако е възможно, защото, ако не може да хвали, то Нар. Събрание нѣма да го приеме.

Стамболовъ: Когато стане предложение за прекъсване на дебатитѣ, тогазъ трѣба да се пита Събрание; желае ли то да се продължаватъ или не.

Предсѣдателъ: Понеже г-нъ Михайловскій като членъ на комисионата можеше да каже нѣщо върху редакцията, то за това му дадохъ дума. Г-нъ Министръ се съгласява да се исквърлятъ думитѣ: »ако Нар. Събрание потвърди това.« (Гласове: трѣба да си етои.)

Докладчикъ: Чете членъ 17-й както е въ проекта.

Предсѣдателъ: Приема ли Нар. Събрание чл. 17-й както е въ законопроекта? (Приема съ.) Койго не приема да си дигне ржката. (Меншество.) Давамъ на 5 мин. распусъ

(Послѣ распусъ.)

Засѣданието се отвари изъ ново.

Тодоровъ: Г-да! азъ има да направя едно предложение, ако има 5 души да ме поддржате, именно върху закона, който е прие. Г-да! виждѣхъ, че се прие единъ законъ за българското подданство, единъ законъ тъй да кажемъ общъ. Този законъ щѣше да бжде твърдѣ добъръ, твърдѣ хубавъ, ако е касалъ само за полски или цѣски евреи, за нѣмци или за други нѣкои народности, които не симпатизиратъ съ насъ и които могатъ да ни експлоатиратъ. Този законъ е твърдѣ на мѣсто, тъй щото постановихме, че трѣба да стоятъ 5 год. за да се натурализиратъ, и слѣдъ като се натурализиратъ да сѣдятъ други още 5 год. за да получатъ политически правдини. На това съмъ напълно съгласенъ

колкото се касае за не българитѣ. Но г-да, относително до нашитѣ братя отъвѣдъ Дунава или въ други държави, които по политически или други нѣкои причини въ Русско-Турската война на 1828 год. слѣдъ Одринскій миръ, бѣха принудени да излѣзатъ изъ България, защото не искаха да станатъ жертва на турскій ятаганъ и побѣгнаха въ Россия, Сърбия и други страни; тѣзи хора като сж еднокръвни наши братя и иматъ тука брати, роднини, синове чичове и пр. да искаме и отъ тѣхъ сжщитѣ условия както и за чужденцитѣ, на това никакъ не съмъ съгласенъ. Тия наши братя като отидоше въ чуждитѣ страни основаха села, които носятъ сжщитѣ имена както тѣхнитѣ предниши български села; тѣ ги нарѣкоха съ такива имена за да не имъ бжде мжчно въ чужбина. Тѣзи наши братя да подчинимъ на този законъ, когото имаме за всичкитѣ чужди народности, и да ги пресѣваме презъ таквозъ решето, щото да ги държимъ 5 год. да се натулизирайтъ, когато сж чисти българи и наши братя, и да ги държимъ други 5 год. до гдѣ да получатъ политически правдини, това е несправедливо. За това, ако има 5 души да ме поддържатъ, азъ ще направя едно предложение.

Предсѣдатель: Направете предложението.

Тодоровъ: То е направено. (Чете го): «Всички ония отъ българско происхождение, които поради турекитѣ угнетения и други причини сж се заселили въ чужди държави, като получатъ разрѣшение отъ правителството си, и слѣдъ като се заселятъ въ предѣлитѣ на българското Княжество и се записватъ за членове въ една Българска община, приематъ се за български подданици.

Послѣ 6 мѣсеци отъ приеманieto имъ радватъ се на всичкитѣ граждански и политически правдини».

Ако желаете г-да, азъ ще обясня това подробно. (Гласове: то е ясно). Азъ предлагамъ, че трѣба да представятъ разрѣшение, и щомъ представятъ такова, съ това ще избавимъ нашата държава отъ стѣткновение съ другитѣ държави. Както знаете Бессарабия, които бѣше ромжиска стана руска и руското правителство глѣда на бессарабскитѣ си подданици като на свои братя, и не е отъ оиѣзи, които не желаятъ да възврънатъ нашитѣ българи въ своята майка България. За това руското правителство имъ е обявило, че въ продължение на три години могатъ да си избѣржтъ руско, ромжиско или българско подданство. Остава г-да да приемемъ това и не трѣба да се боимъ отъ никакво стѣткновение. Въ моето предложение пататъкъ се казва: »и като се заселятъ«, т. е. не само да дойджтъ, но и да се заселятъ и да се запишатъ за членове на една община. Ако сж добри хора, общината ще ги приеме; ако ли сж зли, тя нѣма да ги приеме. Тѣ трѣба да се приематъ за български подданици, а послѣ 6 мѣсеца отъ приеманieto имъ, да могатъ да се наслаждаватъ съ всичкитѣ политически

правдини на нашата държава. Така трѣба да бжде, защото тѣ сж наши братя.

М-ръ Цанковъ: Това предложение не си е на мѣсто, защото, ако го приемемъ тогазъ съ какво ще наградимъ оиѣзи хора, които сж се жертвували въ време на войната? Освѣнъ това съ предложението на г-на Тодорова се унищожава членъ 4-й отъ закона за подданството. Ине трѣба да направимъ една разлика, между тѣзи, които сж развалили спокойствието си и сж дошли да помогнатъ на българскій народъ, и между тѣзи, които не сж направили това. Освѣнъ това Нар. Събрание твърдѣ добръ помни, че оиѣзи българи, които сж се изселили по разни обстоятелства, споредъ законътъ за преселенцитѣ, могатъ да дойджтъ и да се заселятъ съ колонизация. Г-нъ Тодоровъ съ своето предложение иска да се даджтъ привелегии и за оиѣзи хора, които българе или не българе отиватъ тамъ, гдѣто иматъ интересъ и гдѣто има килипиръ, и тѣхъ да улесняваме. Това предложение, ако го приемемъ, ще унищожи членъ 4-й съ който наистина българскій народъ е показалъ признателностъ къмъ ония, които сж жертвоvalи спокойствието си и сж дошли да му помогнатъ.

Предсѣдатель: Има ли 5 души да поддържатъ това предложение? (Има).

Тодоровъ: Г-нъ М-ръ се чуди съ какво ще наградимъ хората, които сж воювали за отечеството ни. Азъ мисля, че ще ги наградимъ тѣй, както наградохме всичкитѣ наши поборници; защото всица сме еднакви, българи, еднакви брати и законътъ за поборницитѣ е еднакъвъ за всичкитѣ българи или не българи. Но г-нъ М-ръ каза, че тия хора отивали тамъ, гдѣто иматъ интересъ били тѣ българе или не българе, но въ моето предложение нѣма такова изражение, били тѣ българи или не българи; азъ не съмъ говорилъ за други народности а само за българската народностъ. А за какъвъ килипиръ говори г-нъ М-ръ, азъ не разбирамъ, защото не е паднала никаква мърша, за да се събиратъ на нея като гарги. Това е една свободна държава, въ които се наслаждаваме съ политически правдини благодарение на Велика Россия. За това нашата майка България, трѣба да пригжрне всица за да може да се насели съ много народъ отъ една кръвъ и единъ духъ, намѣсто да се пълни съ чужденци. Само тогава тя ще стане велика. Слѣдователно азъ не разбирамъ отъ какъвъ килипиръ се бои г-нъ Министръ.

Стамболовъ: Въ миналата сесия Нар. Събрание, като знаеше, че много земледѣлци български подданици избѣгали въ време на Русско-Турекитѣ войни и се събрали, нѣкои въ Россия, нѣкои въ Австрия и Ромжния, направи единъ законъ, койго предписва какъ могатъ да се населятъ пуститѣ и празни мѣста на България. Въ този законъ, като се говори за привилегиятъ, се казва най сѣтитъ въ 10 чл. (Чете го): «Всички пресе-

ленци щомъ се заселятъ въ България се считатъ за български подданици»; т. е. като дохождатъ тука, щомъ стѣпятъ на българска територия, тѣ вече ставатъ български подданици. Единъ пътъ, като сме рѣшили това, то ми се вижда странно, защо днесъ г-нъ Тодоровъ да прави едно ново предложение. Всичкиѣ преселеници, които се преселиха отъ тука въ Бесарабия и Россия бѣха почти земледѣлци и щомъ си дойдатъ тука, не само ще ги приемемъ като подданици, но ще имъ дадемъ още и земя, както и пари отъ земледѣлческитѣ каси. Сега за какво се тука преширамъ? Зарадъ туй азъ предлагамъ, щото туй предложение на г-на Тодорова да остане безъ послѣдствие, да се не повтара и да не губимъ време съ нѣща, които вече сж рѣшени, (Гласове: съгласни.)

Тодоровъ: Чухъ думитѣ на г-на Стамболова, който каза за колониститѣ, работа за която зная твърдѣ добръ, понеже бѣхъ членъ въ комисията, която разгледѣ тѣх-ний законопроектъ. Азъ зная, че се казва въ единъ членъ, че всички колонисти щомъ стѣпятъ въ предѣлитѣ на Българското Княжество, считатъ се вече за български подданици. Но понеже законътъ се отнася само до земледѣлческото сѣсловие, то азъ се разговорихъ съ г-на Мин. на Външ. Работи, за да видя какъ той разбира този законъ и да ли могатъ да се наслаждаватъ съ него всичкитѣ ни братя живущи въ странство; на което г-нъ Цанковъ ми отговори, че този законъ се отнася само за земледѣлцитѣ. Тоя законъ, ако да се отнасяше не само до земледѣлцитѣ, но и за хора отъ гражданско сѣсловие, тогава нѣмаше какво да говори. Можеше само да се растълкува този законъ и мосто предложение бѣше излишно. Но като се отнася само до земледѣлцитѣ а не и до гражданитѣ, интеллигентнитѣ и учениѣ хора, то съ това показваме, че не искаме послѣднитѣ. Това ще бѣде несправедливостъ и ние ще бждемъ непослѣдователни. За да бждемъ послѣдователни, ние трѣба да приемаме и учениѣ хора и гражданитѣ, както приемаме земледѣлцитѣ. Ние не трѣба да се боимъ, ако дойдѣтъ въ България хора интеллигентни. Ако дойдѣтъ по много хора учени и граждани, то за Нар. Събрание ще се избиратъ по отбрани хора и ще имаме по способни лица за промишленостъ, търговия и въ всѣкий случай ще се ползуваме отъ тѣхъ. Азъ обръщамъ вниманието на Нар. Събрание върху това и моля да се приеме предложението ми.

М-ръ Цанковъ: Извѣстно е, че законътъ за колонизацията е направенъ за земледѣлцитѣ, а вънъ отъ него има още 4-й членъ на настоящий законъ, който дава привилегии и на другитѣ сѣсловия. Ако иска нѣкой отъ вънъ да търгува, той е свободенъ да дойде въ България и да търгува. Трѣба само да изпълнява задълженията си.

Стамболовъ: България, както знаете състои отъ

земледѣлческо население, и ако има да се развие, тя може да се развие или отъ скотовѣдство или отъ земледѣлие. Значи, когато правихме законътъ за колонизацията, имаме предъ видъ да се върне въ България производителната класа, отъ която може да се очаква напредѣкътъ на страната. За тѣзи хора направихме законъ и дадохме имъ правдини. Които се ползватъ отъ този законъ нека дойдѣтъ; а всичкитѣ други ще минатъ презъ общото правило поставено за подданицитѣ. Инакше отъ онѣзи, които сж интеллигентни ще имаме полза въ административно отношение, защото за сега като нѣмаме способни хора, то държимъ чужди подданици на служба. Дайте ни способни хора и Нар. Събрание ще се съгласи; но тѣзи хора, за които говори г-нъ Тодоровъ не сж се учили, пакъ дохождатъ тука и искатъ работа; слѣдователно за способни хора се дава мѣсто, а за неспособни какъ ще го дадемъ? Азъ не съмъ съгласенъ, нито правителството ни ще се съгласи да гони единъ способенъ чуждъ подданикъ изъ служба, а още по малко, ако е българинъ. Колкото има способни всички сж на служба и никой не ги гони; нека си стоятъ и като минатъ 5 години могатъ да станатъ български подданици, а слѣдъ други още 5 год. могатъ да се изберѣтъ за представители въ Нар. Събрание. (Гласове: исчерпано е.)

Предсѣдатель: Желаетъ ли нѣкой да се говори? (Не желаетъ.) Който желаетъ да си дигне ржката (Меншество.)

Тодоровъ: Искамъ дума.

Предсѣдатель: Не можъ да ви дамъ дума. Приема ли Нар. Събрание предложението на г-на Тодорова? (Не приема.) Който го приема да си дигне ржката. (4 дигнаха.) Желаетъ ли Нар. Събрание да се продължава за сѣданнето? (Не желаетъ.)

Тодоровъ: Азъ мисли, че преди да дадеше г-нъ предсѣдатель, мосто предложение на гласоподаване, трѣбаше да попита Нар. Събрание: по тайно ли или по явно гласоподаване желаетъ да гласоподава. (Гласове: о, хо!) И още трѣбало е да се даде менъ дума за да отговори на г-на Стамболова и г-на Мин. на Външ. Работи.

М-ръ Каравеловъ: Моля ви се; споредъ правилника и споредъ практиката, онзи, който нека да стане нѣкакво предложение по тайно гласоподаване трѣба да наговори напредъ 10 души, които да искатъ тайно гласоподаване; а сега се свърши въпросътъ.

Тодоровъ: Азъ зная това и за това искахъ дума за да направя предложение да се даде предложението ми на тайно гласоподаване.

Стамболовъ: Тука става предложение да се направи едно допълнение на единъ законъ, на когото всичкитѣ членове, които иматъ по голѣмо значение отъ допълне-

нието, се вотираха по явно гласоподаване. За това азъ не могъ да разберъ, защо да се прави исклучение въ вотираннето на допълнението му. Заради туй предложението на г-на Тодорова си нѣма мѣстото.

Предсѣдатель: Има ли нѣкой да каже нѣщо за

дневний редъ? (Нѣма.) Тогава утрѣ ще се разгледватъ прошения, и азъ имамъ едно заявление на дневний редъ. Засѣданнето се затваря.

Конецъ въ 5 часа.

Предсѣдатель: П. Р. Славейковъ.

Подиредсѣдатели: { **Н. Сукнаровъ.**
С. Стамболовъ.

Секретари:

Ив. Даневъ.

В. П. Золотовъ.

Р. Каролевъ.

Райчо Поповъ.

Хр. Баларевъ.

Х. Бръснаровъ.

Хр. Грънчаровъ.

В. Радославовъ.

Управитель на стенографическото бюро А. Безеншекъ.